

Чуднов Василь Васильович,
аспірант Київського університету інтелектуальної
власності та права

Особливості ліцензування як інструменту публічного адміністрування у сфері ринку природного газу в Україні

У сучасному правовому полі ліцензія розглядається не лише як форма адміністративного дозволу, а як повноцінний юридичний інструмент реалізації публічної функції держави, що забезпечує баланс між приватними інтересами суб'єктів господарювання та потребами суспільної безпеки. Ліцензування виконує важливу регуляторну роль у сферах з підвищеним рівнем ризику, встановлюючи правові межі допустимої діяльності та вимоги до якості, технічної безпеки, професійної компетентності й дотримання етичних стандартів. Особливо це актуально для сфери енергетики, зокрема ринку природного газу, який є стратегічно важливим як з економічної, так і з безпекової точки зору. В умовах лібералізації газового ринку, інтеграції з європейськими енергетичними стандартами та реформування публічного адміністрування, інститут ліцензування набуває нових рис він стає не лише бар'єром для недобросовісних гравців, а й механізмом гарантування надійності постачання та стабільності ринку.

Згідно із Законом України «Про ринок природного газу», ліцензування є ключовим інструментом публічного адміністрування, що забезпечує правовий доступ до ринку, стандарти безпеки та захист публічних інтересів. Господарська діяльність із транспортування, розподілу, зберігання, постачання природного газу та установки LNG допускається лише за наявності ліцензії, яку видає Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Ця процедура регулюється не загальним законодавством, а виключно профільним законом, що надає їй спеціальний режим. Важливою є участь Секретаріату Енергетичного Співтовариства у погодженні ліцензійних умов, що забезпечує відповідність європейським стандартам. Рішення про відмову у видачі ліцензії можливе лише на визначених законом підставах. Воно має відповідати принципу недискримінації та праву особи на участь у провадженні. Такі вимоги узгоджуються з положеннями Закону України «Про адміністративну процедуру». Це гарантує прозорість, правову визначеність і захист прав суб'єктів. Відповідний підхід формує підґрунтя для гармонізації українського газового ринку з європейським [1].

НКРЕКП, визначена Законом України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», є центральним органом публічного адміністрування у газовому секторі. Комісія здійснює ліцензування, моніторинг і контроль діяльності на ринку природного газу. Регулюванню підлягають транспортування, розподіл,

зберігання, операції LNG та постачання газу. Усі зазначені види діяльності потребують обов'язкової ліцензії. Ліцензування забезпечує дотримання публічних інтересів, безпеку постачання і прозорість ринку. Процедура проводиться не за загальним Законом № 222-VIII, а за спеціальними нормами законів «Про ринок природного газу» та «Про НКРЕКП». Такий підхід відображає принцип спеціалізації та чіткого розмежування повноважень. Виключно НКРЕКП уповноважена видавати, зупиняти чи анулювати ліцензії у газовій галузі. При ухваленні рішень враховуються масштаби діяльності ліцензіата та категорії споживачів [2].

На національному рівні У. Волинець розглядає ліцензування як ключовий інструмент публічного адміністрування, що встановлює чіткі правові межі для діяльності з високим соціальним ризиком. Ліцензія, як форма дозволу, є проявом зовнішнього визнання легітимності підприємницької діяльності через підпорядкування ліцензійним умовам. Цей механізм забезпечує узгодження приватних і публічних інтересів, зокрема шляхом захисту споживачів і гарантування безпеки. Особлива увага приділяється ліцензуванню як юридичному факту, що надає суб'єкту господарювання спеціальну правосуб'єктність. На основі аналізу досвіду ЄС підкреслюється роль стандартів якості, санітарних та етичних норм у регулюванні ліцензійної діяльності. Ліцензування при цьому розглядається не лише як дозвільна процедура, а як комплексний інструмент правового регулювання, контролю й відповідальності. Наголошується на необхідності ухвалення єдиного кодифікованого закону у сфері ліцензування. Такий акт має бути гармонізований із європейськими підходами. Крім того, пропонується впровадити позавідомчий принцип управління із делегуванням повноважень на регіональний рівень [3].

Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 19 листопада 2024 року № 1952 було зупинено дію ліцензії на постачання природного газу, наданої ТОВ «КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНА КОМПАНІЯ». Рішення ухвалене на підставі заяви самого ліцензіата, що відповідає практиці добровільного призупинення господарської діяльності. Установлений строк зупинення до 19 травня 2025 року сприяє забезпеченню правової визначеності та дає змогу компанії врегулювати організаційні або операційні аспекти своєї діяльності. Комісія діяла відповідно до своїх повноважень, визначених Законом України «Про НКРЕКП» та Порядком ліцензування, затвердженим постановою № 548 від 3 березня 2020 року. Такий підхід свідчить про застосування гнучких адміністративних механізмів у сфері регулювання енергетичного ринку. Зупинення ліцензії з ініціативи суб'єкта дозволяє уникнути формальних порушень ліцензійних умов та знизити ризик застосування санкцій. Подібні рішення відповідають динаміці ринку та внутрішнім процесам реструктуризації енергетичних компаній [4].

Отже, ліцензування у сфері ринку природного газу в Україні виступає важливим інструментом публічного адміністрування, що поєднує регулювання доступу до ринку, контроль за дотриманням стандартів безпеки

та забезпечення публічних інтересів. Воно не обмежується лише наданням дозволу, а слугує засобом реалізації державної політики у сфері енергетичної безпеки. Ліцензія є юридичним фактом, який надає суб'єкту спеціальну правосуб'єктність та покладає на нього обов'язки з дотримання умов діяльності. Відповідний підхід дозволяє забезпечити прозорість, недискримінаційність і передбачуваність рішень у сфері адміністрування. Центральний орган, що здійснює регулювання, має виключні повноваження щодо видачі, зупинення та припинення дії ліцензій, що гарантує єдність підходів до управління. Добровільне призупинення ліцензії за ініціативою суб'єкта є ефективним механізмом уникнення порушень та адаптації до змін ринкових умов. Така практика демонструє гнучкість та адаптивність адміністративних процедур. У науковій літературі підкреслюється потреба у систематизації правил ліцензування та впровадженні сучасних моделей управління. Ліцензування має розглядатися як складова правового механізму контролю, захисту споживачів і підтримки рівноваги між державними та приватними інтересами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ринок природного газу : Закон України від 09 квітня 2015 № 329-VIII. База даних «Законодавство України» Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/329-19>.
2. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України від 22 вересня 2016 № 1540-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1540-19>.
3. Волинець У. А. Ліцензування як один із шляхів державного регулювання соціально відповідальної діяльності // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 2 (112). С. 106–108. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20152\(112\)/sep20152\(112\)_106_Volynets.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20152(112)/sep20152(112)_106_Volynets.pdf).
4. Про зупинення дії ліцензії з постачання природного газу, виданої ТОВ «КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ЕК»: постанова НКРЕКП від 19 листопада 2024 р. № 1952. *Офіційний вебсайт НКРЕКП*. 2024. URL: <https://www.nerc.gov.ua/acts/pro-zupynennia-dii-litsenzii-z-postachannia-prirodnoho-hazu-tov-kirovohradska-oblasna-ek>.